

Ιστορία. Κύριο χαρακτηριστικό στην ιστορία της περιοχής (μεσαιωνική και νεότερη) είναι οι συχνές επιδρομές και λεηλασίες, που τις προκαλούσαν άλλοτε οι Βούλγαροι (κατά τη βυζαντινή περίοδο) και συχνότερα οι Τουρκαλβανοί. Οι τουρκικές αρχές προσπάθησαν τον 16ο, και κυρίως τον 17ο αι., να περιορίσουν το κακό, αλλά η κατάσταση έγινε περισσότερο δύσκολη ύστερα από την εξάπλωση της ανταρσίας και μεταξύ των χριστιανών κατοίκων της βορειοδυτικής Μακεδονίας, προπιάτων κατά τις κρίσεις που προκαλούσαν επαναστατικά κινήματα στην Αλβανία ή άλλου είδους εξεγέρσεις σε διάφορες νοτιοβαλκανικές περιοχές. Η κατάσταση αυτή ανάγκασε τον ειρηνικό πληθυσμό να μετακινείται συνέχεια σε ασφαλέστερα μέρη, να πλαισιώνει τους κατοίκους κυρίως των ορεινών χωριών και να δυσανασχετεί για την έλλειψη τάξης. Μέσα στην ατιμόσφαιρα της αβεβαιότητας εύκολα κινούνταν οι κλέφτες, οι οποίοι δεν δίστασαν τον δεύτερο χρόνο του Κρητικού πολέμου (1646) να επιτεθούν εναντίον της ίδιας της Φλώρινας και να αναγκάσουν τους κατοίκους να την εγκαταλείψουν.

Στα τέλη του 17ου αι. η πόλη είχε πια διαμορφώσει τον πληθυσμιακό της χαρακτήρα: υπερτερούσαν οι μουσουλμάνοι. Η πόλη χωριζόταν σε έξι συνοικίες με 1.500 σπίτια συνολικά, 14 τζαμιά (από τα οποία τα τρία τουλάχιστον ήταν παλαιές χριστιανικές εκκλησίες), 3 μεντρεσέδες, έναν τεκέ των δερβισηδών, επτά κατώτερα σχολεία, δύο λουτρά, δύο μεγάλα χάνια και εκατό καταστήματα. Η τουρκική διοίκηση αποτελούνταν από τον στρατιωτικό διοικητή (κεχαγιά) της περιοχής, τον κεχαγιά της πόλης, τον σεργάρη των γεντσάρων και μερικούς ακόμα κατώτερους αξιωματούχους και θρησκευτικούς ηγέτες.

Στις αρχές του 18ου αι. εμφανίστηκε και στην περιοχή του νομού της Φλωρίνης το φαινόμενο του ομαδικού εξισλαμισμού μεταξύ των χριστιανών κατοίκων. Με την έκρηξη μάλιστα του Τουρκοβενετικού πολέμου για την Πελοπόννησο (1714-18) και κυρίως ύστερα από την ενεργό ανάμειξη της Αυστρίας στη σύρραξη (1716 και έπειτα) –γεγονός που έφερε τα στρατεύματα του Ευγενίου της Σαβοΐας έως το Βελιγράδι– οι καταπιέσεις και η προληπτική τρομοκρατία των Τούρκων εις βάρος των χριστιανικών πληθυσμών της περιοχής της Αχρίδας και της Φλώρινας φέρνει τους κατοίκους σε απόγνωση και τους αναγκάζει να αλλαξοπιστήσουν. Τότε εμφανίζονται στην περιοχή αυτή και Οθωμανοί λιποτάκτες του αυστροτουρκικού πολέμου, που επιδίδονται σε ληστείες και φόνους και σε κάθε είδους τρομοκρατικές ενέργειες. Όλα αυτά ανάγκασαν την Υψηλή Πύλη να καταργήσει το 1721 τα αρματολικά της δυτικής Μακεδονίας (μεταξύ των οποίων και της Φλώρινας) και να αναθέσει τη φύλαξη των δερβενιών σε έμπιστους μουσουλμάνους στρατιωτικούς της αρεσκείας των ντόπιων Τούρκων προκρίτων.

Παρά τα γεγονότα αυτά, από το 1718 και στο εξής ύστερα δηλαδή από τη συνθήκη του Πασάροβιτς (που καθιέρωσε το ελεύθερο εμπόριο και στη Βαλκανική), η Φλώρινα και η επαρχία της γνώρισαν για πρώτη φορά στη νεότερη ιστορία τους μέρες σχετικής οικονομικής ακμής. Στους Έλληνες κατοίκους πάντως (των οποίων ο αριθμός άρχισε σιγά- σιγά να αυξάνεται) δίνονταν πολλές ευκαιρίες πλουτισμού με το εμπόριο των δυτικομακεδονικών προϊόντων που εξάγονταν στις αγορές της βόρειας Βαλκανικής,

καθώς επίσης και με τη συνεχή διακίνηση караβανιών μέσα από τα χωριά της περιοχής προς το Μοναστήρι, την Αχρίδα, το Μπεράτι, τα Σκόπια και τα άλλα βορειότερα εμπορικά κέντρα της χερσονήσου. Τότε άρχισε η συνήθεια να έχουν οι Πισσοδερίτες την εκμετάλλευση σε χάνια και караβανσεράγια στη βορειοδυτική Μακεδονία, αλλά και σε άλλους τόπους της Βαλκανικής.

Νέα επιστροφή στην αναρχία –τη φορά αυτή με σοβαρότερους κινδύνους– σημειώθηκε μετά τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1768-74, προπάντων ύστερα από τα ορλωφικά. Τότε άρχισε μια μακρόχρονη περίοδος τουρκαλβανικών επιδρομών, που ανάγκασε τους χριστιανικούς πληθυσμούς σε αδιάκοπες μετακινήσεις, ιδίως στους καζάδες της Φλώρινας, του Οστρόβου, της Έδεσσας και του Σαρί Γκιολ. Η κατάσταση αυτή απογύμνωσε την πόλη της Φλώρινας και τα χωριά της από τους κατοίκους, ενώ αντίθετα αύξησε τον χριστιανικό πληθυσμό του Μοναστηρίου. Η τροπή των πραγμάτων ανάγκασε στα τέλη του 18ου αι. τους Τούρκους διοικητές της Φλώρινας να επέμβουν (αναφέρεται στις τουρκικές πηγές ο πρόκριτος της Φλώρινας -αγιάν- Μουσταφά, να προκαλεί την επέμβαση των αρχών): πήραν διάφορα δραστικά μέτρα εναντίον των τοπικών αυτών μετακινήσουν, που έφεραν την ερήμωση και την έλλειψη εργατικών χεριών (φαινόμενο που, υπό διαφορετικές συνθήκες βέβαια, θα ξαναπαρουσιαστεί εδώ μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και τις μεταναστεύσεις των Δυτικομακεδόνων εργατών προς την Γερμανία).

Με την έκρηξη της Επανάστασης στην κεντρική Μακεδονία (1822-23) η περιοχή της Φλώρινας περνά περίοδο τρομοκρατίας. Στις αρχές του 1823 οι Τούρκοι καταστρέφουν τα σημαντήρια των χριστιανικών ναών, λεηλατούν τα μοναστήρια και αφιίνουν Τουρκαλβανούς άτακτους να καταπιέζουν τους πληθυσμούς.

Αλλά ο σοβαρότερος κίνδυνος για τους Έλληνες κατοίκους της περιοχής παρουσιάστηκε ύστερα από τη συστηματικοποίηση των ενεργειών του πανσλαβιστικού κομπίατου της Μόσχας και τη δραστηριοποίηση των Βουλγάρων πρακτόρων του. Το 1862 η οθωμανική κυβέρνηση αναγνωρίζει στη Φλώρινα τη σύσταση βουλγαρικής κοινότητας, επιτρέπει την ίδρυση βουλγαρικών σχολείων και υποθάλλει τον διχασμό μεταξύ του ελληνόφωνου και του σλαβόφωνου πληθυσμού. Μετά το σχίσμα, αλλά κυρίως ύστερα από τον ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1878, την αναγνώριση της ηγεμονίας της Βουλγαρίας και την υπογραφή της συνθήκης του Αγίου Στεφάνου (1878) (με την οποία η Φλώρινα περιερχόταν στο υπερβολικά εκτεταμένο νεοσύστατο βουλγαρικό κράτος), ξέσπασε στην περιοχή φοβερή θύελλα. Βουλγαρικές συμμορίες εισέβαλαν στην ύπαιθρο και ανάγκαζαν τους πατριαρχικούς να γίνουν σχισματικοί, Τούρκοι τσιφλικάδες καταπιέζαν τους χριστιανούς κολίγους τους, εκβιάζοντάς τους με την απειλή του εκσλαβισμού και οι Έλληνες αντιδρούσαν, προχωρώντας σε βίαιες ενέργειες αντιποίνων. Στις αρχές του 1878 άρχισε ανοιχτός πόλεμος μεταξύ των Ελλήνων κατοίκων και των βουλγαρικών συμμοριών. Η περιοχή της Κοζάνης, της Καστοριάς, των Πρεσπών, του Πισσοδρίου, της Φλώρινας, του Μοναστηρίου και του Μορίχοβου έγινε το θέατρο αιματηρού ανταρτοπόλεμου, ενώ την ίδια εποχή η ελληνική

κυβέρνηση προσπαθούσε με απεγνωσμένες διπλωματικές ενέργειες να αποτρέψει στο Βερολίνο την εφαρμογή της συνθήκης του Αγίου Στεφάνου.

Η ήττα των Ελλήνων στον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 έδωσε την ευκαιρία στη Βουλγαρία να επέμβει και πάλι στη δυτική Μακεδονία. Τις δυσκολίες των Ελλήνων πολλαπλασίασε η ανάμειξη των Ιταλών και των Αυστριακών, καθώς επίσης και η έντονη σερβική και ρουμανική προπαγάνδα (κυρίως από το 1889 και εξής). Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν η έναρξη του Μακεδονικού αγώνα, η ίδρυση (στην Αθήνα) του Μακεδονικού Κομιτάτου από Δυτικομακεδόνες και η δραστηριοποίηση του ελληνικού στοιχείου, με την ίδρυση και την επέκταση σχολείων και την οργάνωση ένοπλης άμυνας εναντίον των ξένων εισβολέων. Στην περιοχή του σημερινού νομού την οργάνωση της άμυνας αυτής είχε αναλάβει ο Βασίλειος Μπάλικος. Τελικά τον αγώνα τον καθαγίασε ο Παύλος Μελάς με τον θάνατό του, τον Οκτώβριο του 1904, στη Σιάτιστα. Η κρίση κράτησε έως το 1908, έως την ανακήρυξη του Συντάγματος των Νεότουρκων. Από τότε η περιοχή του σημερινού νομού της Φλώρινας συνδέεται με την γοργή εξέλιξη των γεγονότων που οδήγησαν τελικά στην απελευθέρωσή της (1912).